

העמק דבר - פתיחה לספר שמות

זה הספר נקרא בפי בעלי המדרש ספר שמות. כדאיתא בבראשית רבה פ"ג ויהי אור נגד ס' שמות כו'. וכן בהרבה מקומות. והרמב"ן סוף הספר קראו ספר הגאולה. זולת רבינו בעל הלכות גדולות בסוף ספרו הקדוש יקראהו ספר שני דקחשיב חמשה חומשי תורה. ספר בראשית. וחומש שני. וספר כהנים. וחומש הפקודים. ומשנה תורה. ושותא דמין זצ"ל ניתן ללמדנו בינה. שלא בחנם שינה השם בזה הספר. והיה לרבינו לקרוא כולם במספר חומש שני ושלישי וכו'. או חומש שמות. או על הענין המסוים שבו כמו יציאת מצרים או מתן תורה. כמו שקורא ספר במדבר. ספר הפקודים וכמו שכתבתי במקומו הטעם.

אלא בא ללמדנו דזה הספר ביחוד הוא שני לספר ראשית הבריאה כי הוא חלק שני מזה הספר. היינו בו נגמר סדר הבריאה. וכמאמרם ז"ל בראשית בשביל ישראל שנקראו ראשית. פירוש תכלית העולם בכלל. הוא שיהא אומה אחת חלק ה' עמו. וזה לא נשלם עד שיצאו ישראל ממצרים ובאו לתכליתם שיהיו ראויים להיות לאור גוים להעמידם על ידיעת אלהי עולם וכמו שביארנו בגוף הספר י"ב נ"א על הפסוק יצאו ב"י על צבאותם. וזהו תכלית הבריאה שנברא לכבודו ית' כמו שכתבתי כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו וגו'. כמו שכתבתי בספר במדבר פרשת שלח על הפסוק ואולם חי אני וימלא כבוד ה' וגו'. נמצא דיציאת מצרים היה גמר הבריאה או מ"ת כמבואר עוד במדרש רבה בראשית בזכות התורה שנקרא ראשית. והיינו כדאיתא בעבודת כוכבים (ג,א) ויהי ערב ויהי בקר יום הששי מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית אם מקבלין ישראל את התורה מוטב ואם לאו אני אחזיר אתכם לתוהו ובוהו. נמצא דמתן תורה הוא גמר הבריאה והיינו הך דיציאת מצרים שאז היו ראויים ישראל לקבל התורה ולהשלים הבריאה ולבא בזה לתכלית יצירתם. והרי זה אצל עם ה' כמו דעת אנושי ומדות ישרות של תורת האדם. אשר אף על גב שלא הגיע תבל ומלואה לזה השלמות עד אחר זמן רב אחר בריאת שמים וארץ. וגם כהיום יש הרבה בני אדם שלא הגיעו לזה המעלה. מכל מקום הדבר מושכל גם לאוה"ע דרק זה היה תכלית מעלת האדם. וכך יש לנו להאמין דאף על גב שלא ניתנה התורה וחקותיה עד אחר יציאת מצרים. וגם עתה יש הרבה מישראל שלא הגיעו לדעת תורה. מכל מקום רק התורה היא תכלית מעלת ישראל. שנוצרו לברית עם לאור גוים. נמצא דספר שמות הוא ספר שני לראשון כמו שהמה ענין אחד ובו שני חלקים של ספר הבריאה.

